

Радикальність і святість

о. д-р Михайло ДИМИД

ПРАВО

Основним питанням і проблемою теперішньої Української Греко-Католицької Церкви, та й не тільки теперішньої, є, напевно, не питання виборювання у когось своїх прав чи намагання отримання привілеїв, яких нам ніхто не надавав і не дасть, а намагання повнішого усвідомлення свого буття, своєї totoжності, своєї ідентичності. Прикладом тут міг би послужити, говорячи про самоуправність нашої Церкви, факт підписання Унії з Римом, де єпископи мали достатню самоуправу, однак на те, щоби злитися в один моноліт, що називається Патріархатом (влада якого походила б від єпархій), вони нібито не мають права.

Зараз ми є свідками осмислення східного церковного устрою західними богословами і каноністами, які не звільнилися ще від стереотипу, що Римська і Вселенська Церкви – не одна, а дві різні істини. Так, наприклад, щодо питання Патріархату, то Римська Церква на своєму II Ватиканському Соборі

запропонувала як норму антиісторичну і антисхідну практику творення Патріархату на основі Папської юрисдикції, а не з базових церковних організацій, тобто на основі єпископських престолів. Така ж Тридентійська ментальність чітко проявляється в 9-й главі Декрету про Східні Католицькі Церкви, коли, з одного боку, стверджується, що Патріархи посідають зі своїми Синодами всяку владу, а з іншого – застерігається право Римського Престолу на можливе кожноразне втручання. А це, зрозуміло, гарантує патерналізм не Патріарха даної Церкви, а Римського Архієрея. За такою схемою виходить, що Патріарх стає якимось посередником, котрий, з одного боку, має надєпископську владу, що вповні не відповідає східному порядку, а з іншого – є лишень Римським ставлеником, котрому надається універсальна юрисдикція з широкою, однак обмеженою, автономією.

Ці зборові рішення, які опираються також на постанови I Ватиканського Собору про те, що Папа має “найвищу, повну, безпосередню і загальну звичайну владу в Церкві” (це повторено в Ко-

дексі Права, який Римська Церква приготувала для Східних Католицьких Церков), свідчать не про якийсь радикальний і святий крок, щоби Східні Католицькі Церкви могли бути самими собою і структурно розвиватися, а радше про “систематизацію та детальне обмеження патріаршої, чи навіть єпископської, влади”. Це, очевидно, унеможливає існування незалежної автокефальної справжньої Церкви, яка була би в сопричасті з Римською Церквою. Такі подібні до Церков структури ніколи не були і ніколи не зможуть стати чинниками єдності.

Православні богослови, мабуть, мають підстави і рацію, коли говорять про унітій як про “гібридів” неповноцінних Церков, а партнер по сопричасті, який собі приписує ексклюзивність у такому сопричасті, тобто Рим, напевно, не здає собі справи, що його велич і добра воля можуть задушити маленькі й слабі Східні Католицькі Церкви. Для того, щоби принаймні хотіти єдності, не кажу вже про те, аби її осягнути, замало свідчити про великодушне надання можливості існування тим Церквам, але потрібен і практичний ради-

калізм конкретних сміливих кроків, які мали б за теоретичну підвалину лише сотеріологічне добро Церков. Таке становище було б тим свідченням, яке православні й протестантські Церкви прийняли б як ширі прагнення, а не як чергову “наживку” щодо нового унійного плану; вона гарантувала би, насамперед, богословсько-догматичний зміст церковності, а рівночасно наголошувала б і аспекти обряду, однак вже у другорядному плані.

Такий радикалізм означає дійсні братерські відносини, тобто коли між братами не йдеться про ніякий розподіл влади та ніяку підозру, що його автономне життя зможе перекреслити саме братерство, а про виrozumіння, що братерство, яким би воно не було, не може затертися. В нашому контексті це означало б святу відвагу Римського Престолу надати повну автономію помісним Церквам в усіх сферах життя, без затримання ніякого казусу Римському Архієреєві і, таким чином, реально уможливити їм стати позитивними чи негативними акторами на сцені змагання Церков до Христової єдності. Єдиним зв'язком було б сопричастя нововибраного

Патріарха, отримане від старшого брата – Римського Патріарха.

За такого стану речей у поодиноких Східних Католицьких Церквах на основі їхньої церковності та їхніх єпархій, згуртованих в одне тіло Божим народом, яке відправляє Євхаристію і через переосмислення Слова творить богослов'я, не тільки повернулося б, але й дало б самостійно розвивалося би право на суверенну ініціативу. Якби така ситуація програвала кілька генерацій, то, напевно, це дозволило б православним побачити позитивний приклад незалежного існування Церкви у сопричасті з Римом і якось відкрити їхні серця і розум до прагнення місцевого поєднання. Це стало би можливим, бо не відчувалося б мінімального применшення власного буття. Більше того, через віднайдення власної ідентичності та певності, що власна церковність походить не від Рима, а через пережиття Євхаристії на власних землях, це уможливило би локальний церковний діалог.

Очевидно, все було б узаконено через утворення Східними Церквами такого канонічного права, яке мало би власну, тверду і сильну, еклезіологічну підставу. А це, у свою чергу, було би гарантією дійсних, виключно братерських відносин між Римом та іншими Церквами, творило би Католицьку Церкву.

Автор – директор Інституту церковного права Львівської Богословської Академії